

LES MIGRACIONS DEL SUD O LA NOVA “INVASIÓ DELS BÀRBARS”

Joaquim Sempere

Professor de Sociologia de la Universitat de Barcelona

Ponència transcrita

“La nova invasió dels bàrbars” és una expressió irònica i del que tractarem en aquesta última sessió és justament del paper que les migracions juguen en aquest context d'inseguretat mundial que ha generat la guerra d'Iraq, la situació a Palestina i Israel i que es tradueix també en una creixent hostilitat entre Occident i el món islàmic. En aquest context d'hostilitat entre dos móns culturalment tan diferenciats i amb una personalitat tan marcada, el fet migratori juga un paper complementari, i en certa manera complica la situació perquè no es tracta d'una suposada hostilitat –després parlarem més en concret de què vol dir realment xoc de civilitzacions-, aquesta suposada hostilitat no és entre dos móns separats, Occident per un cantó i l'Islam per un altre, sinó que es complica pel fet que a l'interior mateix dels països occidentals hi ha una població islàmica important i cada vegada més creixent. La població musulmana a Europa ascendia fa un parell d'anys a 20 milions de persones, un volum notable.

La immigració musulmana no és l'única, s'emmarca en una immigració més àmplia procedent de països empobrits que és la que ens interessarà aquí, i és un fenomen en progressió ràpida, que havia començat ja en acabar la Segona Guerra Mundial, degut principalment a que el creixement ràpid de les economies occidentals va generar una demanda de mà d'obra important i aquesta immigració es va alimentar bàsicament dels països ex colonials, que tenien ja uns lligams culturals i polítics amb les metròpolis i per tant van anar a parar sobretot a la Gran Bretanya, França, però també a altres països en aquells moments molt dinàmics econòmicament, com Alemanya, Suïssa, etc. Això, en aquesta època del gran creixement que va acabar aproximadament el 1975 quan la crisi del petroli, va començar a provocar una recessió i un augment de l'atur que s'ha convertit en un augment estructural, ja havia començat a crear bosses d'immigrants que representaven entre el 5 i el 10 per cent de la població i que mostraven un complement de fenòmens d'integració, d'esforç d'integració per part dels països de destí i per part de les institucions d'aquests països, però també fenòmens d'hostilitat, de desconfiança, de reticències, etc. La immigració, sobretot quan comença a ser massiva, genera uns problemes de reaccions socials que tenen aquestes dues vessants, per una banda trobem esforços per part de les poblacions d'acollida per integrar aquesta gent, per donar-los facilitats, però moltes vegades aquests esforços són més institucionals que socials, a la societat és més freqüent trobar reaccions d'una certa hostilitat. En tot cas, mentre la prosperitat econòmica va durar, fins l'any 1975, aquests fenòmens de reticència van ser relativament controlats i no van donar origen a conflictes importants, van donar origen, això sí, fins i tot a moviments racistes i xenòfobs, recordem que als anys seixanta a Anglaterra, on ja hi havia molta immigració, sortia el moviment d'Enoch Powell.

Concretament Espanya és un país on la immigració arriba amb retard degut a les condicions econòmiques del país. Espanya va ser més aviat un país exportador d'emigració i, per tant, fins a l'últim decenni no comença a haver-hi un augment important. Aquí hi ha un efecte sociològic a destacar, que és que encara que estem per sota dels promigs dels països on hi ha més immigrants, a Espanya el fet que el fenomen s'hagi produït amb tanta rapidesa, en tants pocs anys, i a més a més sent Espanya una porta important d'accés des d'Amèrica i des d'Àfrica d'immigrants a la Unió Europea, els problemes s'han intensificat, es donen amb una intensitat potser inesperada i amb una conflictivitat potencial més gran. Però tampoc em centraré en els problemes d'Espanya perquè el tema és més global, i em referiré només a uns quants fenòmens que tenen relació amb aquesta inseguretat, que pot tenir efectes polítics en la restricció de les llibertats polítiques. Agafaré uns quants punts perquè és un tema massa ampli.

Un és el de les reaccions de por, reaccions de desconfiança, d'hostilitat, d'inseguretat, que provoquen aquesta afluença important d'immigrants. Per què? En general, i sobretot en poblacions poc acostumades al contacte amb persones d'altres països i altres cultures, hi ha una por al desconegut, al que és diferent, una por a allò que no podem preveure i que ens sembla que amenaça les certeses en què vivim, que amenaça i posa en qüestió les nostres normes amb les quals estàvem molt segurs. És a dir, la sola presència de l'altre genera una incertesa i una inquietud que pot degenerar en hostilitat. Després l'alienitat de l'altre genera estereotips, tendim –és una tendència molt universal, també d'altres èpoques, no només d'ara- a construir uns esquemes molt elementals que atribuïm a tot un col·lectiu, a col·lectius nacionals que els hi atribuïm una característica, per exemple que els francesos són molt antipàtics, que els catalans són gasius, hi ha estereotips col·lectius que són esquemàtics i que normalment tendeixen a fer cristal·litzar desconfiances que no sempre són del tot arbitràries, que poden tenir una base real, però que són exagerats i, sobretot, abusivament generalitzats per atribuir-los a tot un col·lectiu.

Entre els estereotips que apliquem als immigrants hi ha, per exemple, el de que són pobres, als immigrants rics ja no els considerem ni tan sols immigrants, són pobres i pel fet de ser pobres amenacen, perquè poden robar, etc. Sovint passa que com que hi ha molts immigrants que venen sols, pel fet de ser solters, els veiem com una amenaça per a les nostres noies, la vexació de la dona, la violació, són una amenaça latent, sobretot si els hi atribuïm -i això té una base, evidentment- un masclisme en els costums com per exemple a quasi totes les poblacions que venen de cultures en què la situació de la dona està en pitjors condicions que aquí. Després hi ha tota mena d'altres propietats estereotipades, que són bruts per exemple, que són sorollosos, etc. Cada anècdota real que confirma un d'aquests estereotips s'escampa i sempre es fa una bola que ajuda a consolidar-los.

Però aquí m'interessa centrar-me més en un col·lectiu d'immigrants, que són els que en aquests moments entronquen amb aquest tema de la seguretat que estem tractant en aquest cicle i que són els àrabs i musulmans, perquè els àrabs i musulmans a més de ser masclistes i totes aquestes coses, avui en dia són sospitosos de terrorisme, la qual cosa encara fa més agut el factor de possible enfrontament i hostilitat amb les poblacions autòctones i dispara totes les alarmes i les pors associades a aquesta alteritat, a aquesta diferència, aleshores costa d'acceptar tenir-los de veïns per exemple, poden tenir explosius a casa, no agrada que es reunixin i, per tant per exemple els llocs d'oració tampoc els volem al costat de casa nostra, etc. Es generen una sèrie de dinàmiques particularment nocives i accentuades en el cas dels àrabs i musulmans.

També val a dir que de vegades les animadversions i les hostilitats tenen a veure amb un altre fenomen que és que odiem aquells a qui maltractem i als immigrants pobres del Tercer Món la veritat és que els maltractem, perquè els hi donem ocupacions mal pagades, i no només els empresaris, això passa a l'agricultura, a la construcció, hi ha empresaris que compleixen i els hi paguen el que toca i els asseguren, etc., però n'hi ha molts que s'aprofiten de la situació d'il·legalitat per maltractar-los, per explotar-los, per no ajudar-los a legal·litzar-se, però també hi ha gent que els paga salaris baixos per fer feines domèstiques, i aquí no parlem d'empresaris sinó de persones "normals", hi ha qui no els vol llogar pisos o que els hi posa lloguers abusius, és a dir, que hi ha situacions de mal tracte. I això em recorda una reflexió que vaig llegir a propòsit dels fets d'El Ejido en què es va rebel·lar en aquells moments que aquells immigrants, que eren gairebé tots magribins, eren molt explotats justament per pagesos que feia deu o quinze anys que eren ells mateixos dels més pobres d'Espanya i que de sobte, amb la prosperitat, havien adquirit una mena d'avidesa extrema que feia que fossin particularment explotadors amb aquests immigrants. I en aquest comentari que vaig llegir s'explicava el fenomen de psicologia social que fa que odiem el que maltractem, perquè d'alguna manera és un mirall que ens retorna una imatge que no voldríem veure de nosaltres, ens retorna aquesta imatge d'abusadors, d'explotadors que no ens agrada, i aleshores la reacció, molt sovint inconscient, és de denigrar-los perquè sembla que considerant-los inferiors és més tolerable que se'ls tracti malament. Penso que és una observació psicològica que val la pena considerar.

D'altra banda, tots aquests fenòmens de por s'accentuen pels fenòmens de guetització, de segregació residencial, que són força inevitables, que costa molt d'evitar perquè en ser gent

amb pocs recursos, a més a més que els pocs que guanyen tenen molt d'interès en estalviar-los per enviar-los als seus països d'origen habitualment, van a parar a llocs amb lloguers baixos i, a més, tendeixen a concentrar-se perquè també busquen la comunitat, busquen estar a prop dels seus per sentir-se més protegits, de manera que això els segrega i en segregar-los els ajunta i, en ajuntar-los, la població autòctona té més tendència a veure'ls com una massa, una massa a més amenaçadora. És curiós, d'altra banda, que ens facin por els pobres quan hi ha estrangers rics que potser són una amenaça més gran per la seguretat quotidiana, vull dir les màfies, les màfies del narcotràfic i de l'especulació immobiliària, que en algunes zones d'aquest país s'han implantat des de fa uns quants anys i que han generat uns climes de delinqüència, amb segrestos fins i tot, amb assassinats; aquests no són immigrants pobres, són rics, molt sovint de Rússia, de països de l'Est, d'alguns països llatinoamericans també, i aquests en canvi no acostumen a formar part d'aquesta constel·lació de pors que sentim.

Tot això em porta al segon punt que voldria tractar, el de la xenofòbia i el racisme. Aquestes tendències sempre s'han basat en identificar un suposat enemic imaginari, construït artificialment, de vegades amb arguments reals però estereotipats, exagerats, etc. Els sectors més favorables a la xenofòbia són els sectors més pobres i més fràgils, amb un nivell d'estudis més baix i més amenaçats per l'atur, per la precarietat i l'exclusió. Normalment aquests coincideixen amb els que han de conviure més de prop amb els immigrants pobres, i per tant amb els que senten que se'ls hi roba el territori. Aquí he pogut sentir a entrevistes per ràdio de gent que viu des de fa molts anys a Ciutat Vella queixar-se de que ja no se senten a casa seva perquè hi ha massa gent de fora. Aquests sectors populars més exclosos, més marginats, són els que estan més exposats a les seduccions de la xenofòbia i a interpretar l'estranger com un enemic. I evidentment tot això s'alimenta encara més quan es poden fer retrets a les administracions perquè sembla que mimen els estrangers en detriment dels autòctons i aleshores qualsevol cas que un estranger hagi rebut un pis de protecció oficial, per exemple, o que hagi tingut més facilitats per fer entrar el seu nen a l'escola o per rebre una determinada prestació social, s'exhibeix com un cas de que els estrangers ens estan robant el pa. Però és clar els sectors que normalment ho experimenten són justament els sectors populars que estan en situació més fràgil i vulnerable.

Quins són els resultats polítics de la xenofòbia i del racisme? En primer lloc, una operació de confusió en el sentit que és molt fàcil que l'estranger, i sobretot l'estranger pobre i vulnerable, com que és feble, malgrat totes les pors que pugui generar ell és feble i en el fons tots ho sabem, és molt fàcil convertir-lo en un boc expiatori, "el chivo expiatorio", és a dir, en moments en què un col·lectiu, una societat, experimenta el malestar, un malestar difús, en què no se sap ben bé qui és el culpable de què i per tant quins són els orígens dels mals que ens afligeixen, des de l'atur i la precarietat fins a l'augment del preu de la vivenda, fins a mil coses que ens afligeixen, en situacions en què hi ha un malestar difús, en què no hi ha un causant clarament identificable, és molt fàcil que l'estranger vulnerable es converteixi en un cap de turc. És el mateix que van fer els nazis convertint els jueus en els culpables de tots els mals que afligien l'Alemanya de l'època i, per tant, aquesta és un arma que alimenta formes de populisme primari i que permet mobilitzar, sobre unes bases molt senzilles però que arriben molt a la psicologia de la gent, de certs sectors senzills, per mobilitzar-los entorn de projectes polítics que no tenen res a veure amb la solució de problemes reals, és a dir, es tracta de crear problemes ficticis, amb enemics ficticis per arrossegar moviments cap a solucions que, com el nazisme, poden portar a finals molt destructius.

Per tant, hi ha un primer perill de la xenofòbia i del racisme que és el de generar moviments populistes i d'això en tenim molts exemples: abans he parlat del Powell a Gran Bretanya, hem tingut a Le Pen a França, tenim moviments racistes a Itàlia, a Alemanya, etc., que acaben arrossegant fins i tot els sectors que s'autoproclamen no racistes ni xenòfobs però que veuen que aquí hi ha una reserva de vots, i aleshores fan derives populistes que també utilitzen la xenofòbia i el racisme per atraure aquests vots de la població que ja està sensibilitzada per les prèdiques, lepenistes o d'altres moviments racistes. Aquí a Catalunya tenim una plataforma local a Osona, Plataforma per Catalunya, que també utilitza aquest discurs racista per confondre, per "marear la perdiz" com es diu en castellà. Els que prediquen l'odi a l'estranger obren la caixa dels trons i, sovint, el resultat de les seves prèdiques escapa del control d'ells mateixos. Quan els agressors feixistes, aquests joves o no tant joves feixistes que ataquen indigents o immigrants ho fan perquè se senten identificats en aquest discurs que flota a

l'ambient, que molta gent no és conscient de ser-ne, de tenir aquests sentiments racistes i que ningú s'atreveix a expressar-los perquè no és políticament correcte i, a més, fixem-nos en aquella expressió típica de quan es vol criticar a un immigrant, sempre es diu "jo no soc racista però..." i es continua. Voldria subratllar el perill d'aquests discursos que denigren determinats col·lectius i que aleshores sembren una llavor d'odi que es pot expressar en sectors incontrolables de persones agressives, com en el cas d'aquesta indigent o sense sostre agredida en un caixer automàtic a Barcelona fa un parell de mesos per uns joves, d'altra banda de família de classe mitjana, que segurament bevien d'un discurs de denigració dels sense sostre, de l'indigent, com si fos una escòria humana i, d'alguna manera, aquells nois en expressar la seva agressivitat contra aquella persona s'estaven fent ressò d'un discurs flotant, d'un discurs imprecís però que és a l'ambient i que fins i tot alimenta algunes normatives públiques. I aprofito per fer una crítica a la normativa contra l'incivisme de l'Ajuntament de Barcelona, que d'alguna manera, en determinades expressions que es van utilitzar culpabilitzaven i denigraven els sense sostre com si fossin uns incívics.

D'altra banda, la xenofòbia i el racisme degraden profundament el clima polític perquè col·loquen la conflictivitat social en termes de nosaltres i ells i, per tant, desencadenen moviments mentals i polítics de tipus identitari. Aleshores el debat polític és bastant difícil perquè ja no es parla de problemes concrets, d'interessos concrets, reals, de prioritats socials a discutir en funció dels drets de les persones en general, perquè vivim en una societat en què creiem o creiem creure que tots tenim els mateixos drets, i que els drets humans són drets universals. El debat polític normal hauria de superar les diferències identitàries, en canvi la xenofòbia i el racisme tendeixen a situar-lo en un terreny d'enfrontament entre ells i nosaltres, que ofusca tot el discurs. I aquí tornem al nucli bàsic, Islam contra Occident és la suma, la culminació a nivell mundial d'aquest enfrontament d'ells contra nosaltres, que esborra les diferències, és Occident contra l'Islam i això s'expressa de mil maneres, estranyes i confuses. Per exemple en el tema de les caricatures de Mahoma alguns comentaristes, alguns creadors d'opinió, han arribat a plantejar el tema com o estem a favor de la llibertat de premsa i per tant aquí no hi ha res a dir o estem a favor del fanatisme, quan la cosa no era així, no es tractava d'un problema de llibertat d'opinió de premsa, en aquest cas s'ha volgut convertir gairebé en una confrontació entre la llibertat d'expressió com a símbol d'Occident i de les seves llibertats i una gent que són uns fanàtics i que no poden admetre ni tan sols una broma sobre les coses sagrades que nosaltres ja estem molt acostumats a escoltar de les nostres.

I això ens porta al tema que ja va sortir en una conferència anterior, el xoc de civilitzacions, que és justament una expressió que va difondre Samuel Huntington, un dels caps pensants de l'oligarquia capitalista nord-americana, que va escriure un llibre amb aquest títol i que preveia, pronosticava, que un cop desaparegut el sistema soviètic, la Unió Soviètica, Occident es veuria confrontat a l'altre gran centre mundial civilitzatori que podria fer front en termes de poder o d'influència a Occident i que a més a més tenia una polaritat amb Occident en el sentit que tenia unes característiques civilitzadores molt diferenciades. Huntington ens estava dient que un gran imperi com és el d'Occident no pot viure sense enemics i aleshores n'acabarem trobant un altre i aquest altre serà l'Islam. Això s'ha convertit en el que en Sociologia es diu "profecia autoacomplerta", una cosa que la vas repetint i acaba sent veritat, però no diria jo que sigui veritat, no crec que hi hagi avui xoc de civilitzacions, penso que el xoc de civilitzacions és una gran estratagema i una gran trampa semàntica-política que tenen interès en atiar-la aquells que volen que el món estigui constantment en tensió bèl·lica, i aquests alguns estan perfectament identificats, són els governants sobretot dels Estats Units, com a representants més qualificats i amb una vocació militarista més clara i, per tant, que es presenten com els defensors fins el final dels valors d'Occident, en què als actuals governants dels Estats Units els interessa fomentar un clima de guerra, perquè aquest clima de guerra afavoreix les aventures bèl·liques com la d'Iraq, que tenia diverses finalitats, una de les quals és mantenir la tensió interna al país, una tensió unanimitista contra qualsevol dissidència, tots junts contra l'enemic comú, que va trobar una ocasió daurada amb els atemptats de l'11 de setembre, dels quals s'ha dit, crec que amb raó, que si no s'haguessin produït -els interessava als Estats Units, al govern de Bush- que alguna cosa d'aquest tipus es produís per estar justificats per llençar alguna aventura agressiva de cara a una operació molt clara des del punt de vista geopolític, que és el control d'una regió estratègica pel proveïment del petroli. I aquesta regió no és només l'Orient Mitjà, que està clar, on hi ha les grans reserves, que d'aquí a uns quants anys es calcula que serà les tres quartes parts de tot el petroli que quedarà al món, però a més a més també posar un peu a

l'Afganistan i a tota Àsia Central perquè en aquests moments està sortint a l'horitzó econòmic mundial la competència de la Xina i la Xina serà una gran devoradora de petroli, i els Estats Units saben que el gran rival pel control del petroli serà la Xina i, per tant, els interessa també no només l'aventura a l'Afganistan sinó tota política entorn al Kirguïjstán, el Kazajstan i tots aquests països que tenen gas natural i que poden ser un pas pel petroli cap a la Xina i cap a Occident.

Per tant el xoc de civilitzacions és una gran estratagema ideològica per generar aquest sentiment unanimita i de guerra que a més justifica l'agressió, justifica la guerra i que es votin els pressupostos de guerra i, per tant, tot això forma part d'un projecte imperial de llarg abast que està molt lligat als interessos del petroli, de la indústria de l'automòbil, de la indústria de l'acer, és a dir, de tot un sector important, encara que no tot, de l'oligarquia capitalista nord-americana. Aquesta gent els interessa que els conflictes apareguin no com a conflictes sòrdids que són, per interessos econòmics, socials i estratègics, sinó com a conflictes culturals. La primera agressió a Iraq es va considerar una reparació contra una violació del Dret Internacional, és a dir, l'ocupació de Kuwait per l'Iraq, després va venir el boicot de deu anys contra l'Iraq que va provocar centenars de milers de morts degut a la falta d'aliments, de medicaments, etc., i després la segona guerra d'Iraq es va justificar perquè Sadam Hussein era una amenaça degut a les armes de destrucció massiva i a més perquè era un dictador sanguinari, aquesta era la justificació, no es volia una justificació de les motivacions reals.

Tota aquesta utilització de les diferències civilitzadores per legitimar que hi ha aquest conflicte, aquest xoc, alimenta la mateixa visió i afegeix una idea encara més inquietant des del punt de vista d'aquesta sensació d'inseguretat que se'ns vol transmetre a tots, que és que els immigrants àrabo-islàmics, els que estan vivint entre nosaltres, aquests vint milions o més que viuen a Europa, són com un cavall de Tròia, es converteixen en una peça important en aquesta batalla entre civilitzacions perquè són automàticament qualificables com a possibles traïdors, com a possibles agents de l'enemic, i per tant això genera una situació altament desagradable, primera pels propis àrabs i musulmans que estan aquí, que no tenen cap culpa de res, que no tenen res a veure, que molt sovint ni tan sols són creients i quan ho són no són fanàtics ni estarien disposats a recolzar cap acte de terrorisme, però aquests són les primeres víctimes. Però a més a més això enverina potencialment les relacions amb les comunitats autòctones, i llavors fenòmens com la revolta de les *banlieus* de França o les moltes altres revoltes que hi havia hagut abans a Anglaterra, protagonitzades per immigrants en què la majoria són de països àrabs-islàmics, s'interpreten en aquests termes, etc. Aleshores, amb tot això s'està legitimant no només una política imperial de guerra, sinó que s'està legitimant una política de restricció de les llibertats. De moment els països més afectats són els països anglosaxons, que són els països que tenen tropes a l'Iraq, hi ha la *Patriot Act* als Estats Units, que restringeix les llibertats, dóna més poder de control a la policia i s'alimenta de la paranoia que ja és consubstancial a la societat nord-americana des de fa temps i ha estat exacerbada per l'11 de setembre, però també a Anglaterra hi ha hagut temptatives de Blair, frenades només parcialment pel Parlament, de restringir les llibertats i d'allargar per exemple el període de detenció dels acusats de terrorisme, etc., i a tot arreu d'Europa i del món s'estan instal·lant ja com una cosa habitual els controls, els controls aeris fins i tot en els trens, els controls que ens fan passar a tots i ens anem acostumant a una situació de vigilància, de videovigilància, de vigilància policíaca, que no fa més que restringir aquestes llibertats, que fa que tot plegat resulti una operació que conté molts perills no només pel món islàmic, que n'està patint ja les conseqüències, sinó també per a nosaltres i per a les nostres llibertats.

D'altra banda, si mirem què vol dir realment seguretat i quina és la seguretat que aquests senyors de la guerra que són Bush, Blair i els seus aliats, ens prometen, ens ofereixen, què veiem? Veiem, de fet, una cosa que ara ja a les enquestes que es fan, que s'han fet aquí a Espanya, a Europa i als Estats Units, quan es pregunta: "Creu vostè que vivim en un món més segur que abans de l'11 de setembre?", la resposta àmpliament majoritària és "no, vivim en un món més insegur". Per tant el que s'ha aconseguit amb la guerra d'Iraq és excitar la sensació d'inseguretat en el món. La major fàbrica de terroristes és l'ocupació de l'Iraq. L'Iraq era un país que tenia molts problemes, que tenia un dictador ferotge, però que no tenia terroristes i, menys, terroristes islàmics. Avui dia és l'escola on es formen grups i brigades de terroristes que van allà a fer les seves proves perquè estan, entre altres coses, excitats per la situació generada per l'ocupació militar i per les humiliacions, les tortures i totes les vexacions,

a més a més publicidades àmpliament per les televisions, perquè avui en dia els països islàmics tenen també mitjans televisius i també saben difondre missatges, ja no són els occidentals només els que controlen els mitjans de comunicació, per tant això fa que sota l'argument de que es tractava de derrotar un règim terrorista, un règim amenaçador, s'ha creat una situació absolutament incontrolable en què la producció de terroristes i de terroristes islàmics és més gran que mai. I naturalment tot això repercuteix també a Occident, justament perquè no és fals que aquesta minoria islàmica ficada a l'interior d'Europa, o també a Amèrica del Nord, no pugui ser un punt de reclutament, ho és, també és un punt de reclutament, i això complica les coses perquè encara que el 99% dels àrabo-musulmans no tinguin res a veure amb el terrorisme, només que un 1% ho sigui genera ja una situació de desconfiança generalitzada que porta a un augment també de les possibilitats de terrorisme i, per tant, acceptar la necessitat de més policies, de més soldats, de més restriccions a les llibertats i de menys garanties i això també té efectes morals, degradants per a nosaltres.

I aquí torno al discurs dels "ells i nosaltres". Quan veiem horroritzats les tortures d'Abu Graib i de Guantánamo, les vexacions religioses, les vexacions sexuals, un pensa, un acaba dient "això ho fan els nostres" i pot haver-hi una tendència subconscient a exculpar, o dit amb altres termes potser més reals, a acostumar-nos a que en les guerres, i en guerres tan dures, és un xoc de civilitzacions en què hi ha terroristes que poden suïcidar-se o immolar-se per matar, per fer mal als altres, que potser sí que certes armes valen, és a dir hi ha un perill de perversió de la consciència moral que es pot anar instal·lant a mesura que s'instal·la també entre nosaltres la lògica dels "ells i nosaltres", si ho fan els nostres ho podem criticar però sempre seran els nostres.

Però d'altra banda, i torno al que deia abans de l'estratagema que és el xoc de civilitzacions, una cosa important és no caure en aquesta dinàmica de l'enfrontament, del xoc de civilitzacions, perquè no hi ha un "ells" i un "nosaltres", el que hi ha són milions de dones i homes que volen, que volem viure en pau allà i aquí, els nostres aliats no són Bush, Blair i els representants del complex militar industrial dels seus països, ni els seus aliats com Aznar aquí, ni aquells que es beneficien dels negocis milionaris de la guerra, els nostres aliats per a mi són més Salman Rushdi o Naguib Mahfouz, amenaçats de mort pels integristes islàmics, per exemple, o Salima Ghezali, periodista, directora d'un diari d'Alger, que ha estat repetidament amenaçada tant pels islamistes com pels militars que els reprimien. Els nostres aliats són els periodistes egipcis, jordans, sirians, iranians, que lluiten per eixamplar les llibertats d'expressió als seus països i es troben amb un integrisme que va creixent a mesura que la prepotència d'Occident es manifesta a la guerra d'Iraq i en tots aquests oprobis, va alimentant aquest clima d'oposició a Occident que dona armes als més radicals integristes que es presenten com els únics defensors de la identitat col·lectiva de l'Islam, quan no ho són. I en definitiva aquesta pressió fa que tots aquells elements que busquen simplement sobreviure, viure bé i a més eixamplar aquests nivells de llibertat que molt sovint no s'han pogut eixamplar per culpa d'Occident que ha recolzat règims dictatorials opressius en els seus països, doncs són aquests els nostres aliats i amb qui ens hem de sentir vinculats i a qui hem de recolzar. Per això episodis com les caricatures de Mahoma, que el que fan és atiar justament aquest clima antioccidental i integrista, fan un flac favor a totes les forces que s'estan renovant i que estan constituint un moviment àrab molt reprimat, però que continua existint, de lluita per les seves pròpies llibertats, que en definitiva serien les llibertats de tots. No és Bush qui lluita per la nostra seguretat, ni menys per la nostra llibertat, són aquests periodistes, escriptors, intel·lectuals, feministes, sindicalistes, que lluiten per la seva llibertat i la nostra, em refereixo a la gent d'aquests països. Per tant, no són dos móns i dues civilitzacions, islàmica i Occident, que s'enfronten, sinó uns interessos imperialistes, bel·licistes, que afavoreixen el terrorisme islàmic lliberticida per una banda i, per altra banda, la gent que volem viure en pau i amb una mica més de llibertat i de drets humans. Per això crec que hem de donar suport a aquesta idea que va tenir a Occident Rodríguez Zapatero de l'Aliança de Civilitzacions i que ha aconseguit que l'ONU fes seva, penso que ha estat una iniciativa excel·lent per donar una alternativa. És a dir, en aquest sentit penso que Rodríguez Zapatero té el gran mèrit d'haver estat l'únic líder occidental que ha sabut donar una alternativa discursiva, un discurs diferent, no només diferent sinó contraposat, del que es tracta no és de que les civilitzacions topin sinó que s'aliïn per millorar juntes.

Voldria parlar d'una qüestió lligada a tot això, que és el que en diria l'orgull blanc, l'orgull dels blancs com a tals. M'ha cridat l'atenció quan de vegades la policia ha fet requises a locals neonazis que els neonazis d'aquí i de tota Europa són molt europeistes. D'alguna manera els europeus som els aris també, i per tant el racisme nazi entronca amb aquesta idea europeista, aquesta idea de que Europa és superior, de que la nostra civilització és superior. Jo penso que hem d'estar molt alerta a aquest discurs, que és un discurs que desgraciadament està destinat a créixer, penso que arribarà un moment en què si les coses es compliquen i la conflictivitat internacional augmenta sortirà gent que explícitament -ara ja s'expressa però més implícitament que explícitament- afirmaran que hi ha una superioritat blanca, una superioritat europea, una superioritat euro-nord-americana, i que les altres són cultures que no han estat capaces de crear institucions i aconseguir les llibertats que hem aconseguit nosaltres, els drets, etc. I aquesta és un arma que reforça aquest front, que en el fons és un front imperialista, però que com tot front polític pretén, necessita ocultar les seves intencions sòrdides i legitimar-les amb un discurs que pretengui unir darrere seu el màxim de gent possible. Aleshores, no entro en si tenim motius per sentir un orgull com a europeus, del que sí estic segur és que allò que Europa hagi pogut aportar al món, i crec que n'hi ha bastant, encara que també tenim coses de les quals autocríticar-nos, no ho hem de convertir en una mena d'eina d'unanimitat per oposar-nos a les altres cultures i civilitzacions, sinó justament com un patrimoni que hem de compartir i que hem d'ajudar a escampar a altres llocs, i no és ni amb una guerra com la d'Iraq, ni amb unes tortures com les d'Abu Graib, ni amb unes polítiques de suport a un Israel desmadrat en la seva temptativa d'aniquilar o d'anorrear políticament el poble de Palestina, com ho farem. Per això crec que és important calibrar exactament quina ha estat l'aportació d'Europa a la cultura humana, però més important encara és afavorir tot allò que pugui aportar a la resta del món aquells avantatges que nosaltres hem pogut aconseguir.

Per acabar, cal dir que hi ha un discurs pervers i distorsionat sobre la seguretat i una utilització interessada de la inseguretat, reduïda a amenaça terrorista d'altra banda, com si l'atur, la precarietat, la devastació ecològica del planeta o les amenaces de guerra o les guerres que hi ha realment, impulsades directament pels Estats Units o indirectament pels traficants d'armes, que resulta que a més a més els traficants d'armes són els cinc països més importants del món, que estan en el Consell de Seguretat: Estats Units, Anglaterra, França, Rússia i Xina, per tant aquí és on hi ha la inseguretat que se'ns intenta reduir a la inseguretat del terrorisme. De fet l'autèntica seguretat no s'aconsegueix exhibint i practicant la violència política, econòmica i militar com fan els Estats Units i Gran Bretanya a l'Iraq i amenacen d'escampar-la per l'Orient Mitjà. L'imperialisme ha obert la "caixa de Pandora" i no sabem si el terrorisme islàmic s'acabarà fàcilment després del que està passant, però l'única manera de reduir-lo és acabant amb la guerra i establint un clima de concòrdia i cooperació entre els Estats i entre pobles, les llibertats de tots també hi sortiran guanyant.